

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura we Wrocławiu

LWR.411.002.03.2022

**Pan
Krzysztof Woś
Prezes Państwowego Gospodarstwa Wodnego
Wody Polskie**

Państwowe Gospodarstwo Wodne
Wody Polskie
ul. Żelazna 59a
00-848 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

zmienione zgodnie z treścią uchwały nr KPK-KPO.441.98.2023
Zespołu Orzekającego Komisji Rozstrzygającej w Najwyższej Izbie Kontroli
z dnia 10 sierpnia 2023 r.

D/22/505 – „Działania podmiotów publicznych w związku z kryzysem ekologicznym na rzece Odrze”

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej we Wrocławiu ¹ , ul. Norwida 34, 50-950 Wrocław.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Krzysztof Woś, Prezes Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie ² .
Zakres przedmiotowy kontroli	<ol style="list-style-type: none">1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek.2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry.
Okres objęty kontrolą	Od 1 lipca 2021 r. do dnia zakończenia czynności kontrolnych ³ , z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Artykuł 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ⁴ .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura we Wrocławiu
Kontrolerzy	<ol style="list-style-type: none">1. Cezary Mazik, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/187/2022 z dnia 26 października 2022 r.2. Mirosław Perłowski, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LWR/188/2022 z dnia 26 października 2022 r.3. Radosław Kujawiński, doradca prawny, na podstawie art. 30 ust. 2 w związku z art. 66a pkt 4 ustawy o NIK, legitymacja służbowa nr 22500.

(akta kontroli: tom I str. 1-3)

¹ Dalej: RZGW we Wrocławiu.

² Od 31 sierpnia 2022 r., a od 17 do 30 sierpnia 2022 r. jako pełniący obowiązki Prezesa; poprzednio obowiązki te wykonywał Przemysław Dąca w okresie od 17 stycznia 2018 r. do 16 sierpnia 2022 r. Natomiast Dyrektorem RZGW we Wrocławiu od 16 marca 2023 r. jest Dariusz Karkos, a poprzednio obowiązki te wykonywał od 9 sierpnia 2019 r. Mariusz Przybylski (dalej: Dyrektor RZGW we Wrocławiu).

³ Tj. do 15 lutego 2023 r.

⁴ Dz. U. z 2022 r. poz. 623; dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna⁵ kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

RZGW we Wrocławiu nie był przygotowany na kryzys ekologiczny jaki wystąpił na rzece Odrze latem 2022 r. Wynikało to przede wszystkim z systemowych uwarunkowań działania jednostki, które nie stwarzały warunków do ograniczania ryzyka występowania takich zdarzeń, ich właściwego identyfikowania i odpowiedniego reagowania na nie.

W szczególności proces wydawania pozwoleń wodnoprawnych, oparty na przepisach ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne⁶, nie wpływał na zmniejszenie ryzyka wystąpienia kryzysu ekologicznego. Nie wymagał on bowiem bilansowania zanieczyszczeń kumulowanych w odbiornikach ścieków, bieżącego monitoringu jakości ścieków wprowadzanych do odbiorników oraz podejmowania działań dostosowawczych do aktualnego stanu biologicznego wód odbiornika. Dodatkowo pozwolenia wodnoprawne powinny zapewniać wypełnianie celów środowiskowych wyznaczonych w Planie gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy⁷. W okresie objętym kontrolą plan ten dla Odry był ustalony w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r.⁸. Nie przewidziano w nim zjawisk takich, jakie wystąpiły latem 2022 r.

Ponadto System Informacyjny Gospodarowania Wodami⁹, nie pozwalał na dostęp do wszystkich gromadzonych danych w zakresie gospodarowania wodami oraz nie został zasilony we wszystkie dane dotyczące pozwoleń wydanych przed 2018 r. Natomiast prowadzone uzupełniające ewidencje pomocnicze nie zapewniały wymiany danych oraz nie były dostępne z innych poziomów zarządzania niż RZGW we Wrocławiu. Rejestry te nie zawierały także 19 spośród 144 sprawdzonych przez NIK pozwoleń wodnoprawnych lub zintegrowanych wydanych przez inne organy, co naruszało art. 329 ust. 2 pkt 10 i 11 w związku z art. 330 ust. 1 Prawa wodnego. Dodatkowo, ewidencje pomocnicze dotyczące badań jakości odprowadzanych ścieków dokonywanych przez podmioty, którym udzielono pozwoleń wodnoprawnych, były prowadzone tradycyjnie w postaci papierowej, co minimalizowało ich przydatność w analizie i agregacji zgromadzonych w nich danych.

Niemniej w reakcji na kryzys ekologiczny jaki wystąpił na rzece Odrze latem 2022 r., w RZGW we Wrocławiu podejmowano działania wynikające z możliwości jednostki i warunków zmieniających się wraz z rozwojem wydarzeń. Przede wszystkim udostępniano sprzęt pływający innym podmiotom, monitorowano stan wód rzeki Odry, informowano społeczeństwo o stanie i jakości wód rzeki Odry oraz prowadzono kontrolę gospodarowania wód.

Prowadzone przez RZGW we Wrocławiu kontrole gospodarowania wód były wykonywane systematycznie i odbywały się w czasie pracy jednostki. Kontrole te podejmowano w głównej mierze na podstawie wpływających do jednostki wniosków, informacji od społeczeństwa bądź sygnałów zewnętrznych, a także zostały zaplanowane jako działania, mające na celu redukcję emisji i zrzutów substancji priorytetowych oraz zapewnienie ciągłości biologicznej rzek i potoków w zakresie kontroli funkcjonowania urządzeń do migracji ryb.

Z kolei w toku prowadzonych kontroli legalności wylotów ścieków, RZGW we Wrocławiu nie sprawdzał poziomu i wielkości zanieczyszczeń wprowadzanych przez niezidentyfikowane wyloty do odbiorników ścieków, czym nie wywiązywano się z obowiązków wynikających z art. 334 pkt 1 Prawa wodnego.

⁵ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2625, ze zm.; dalej: „Prawo wodne”.

⁷ Dalej: Plan Gospodarowania.

⁸ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (Dz. U. poz. 1967).

⁹ Dalej: SIGW.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego oraz oceny częstkowe¹⁰ kontrolowanej działalności

OBSZAR 1. Przygotowanie do przeciwdziałania zagrożeniom związanym z jakością wód rzek

Opis stanu
faktycznego

1.1. Ewidencję zawierającą dane o czynnikach wpływających na stan wód w RZGW we Wrocławiu prowadzono z wykorzystaniem SIGW dostępnego poprzez Moduł Zarządzania Sprawami. W podmodule „Pozwolenia wodnoprawne” SIGW na obszarze działania RZGW we Wrocławiu, według stanu na 31 grudnia 2022 r., w module tym zarejestrowano 13 572 decyzji (pozwoleń wodnoprawnych), w tym: 11 788 posiadało status decyzja obowiązująca, 924 status obowiązująca ze zmianami, a 79 posiadało status nieobowiązująca, a w 781 przypadkach brak było informacji o statusie decyzji.

Prowadzona ewidencja obejmowała wszystkie pozwolenia wodnoprawne wydane przez RZGW we Wrocławiu i Zarządy Zlewni oraz pojedyncze pozwolenia wodnoprawne wydane przez inne organy przed 1 stycznia 2018 r. Dane dotyczące pozwoleń wodnoprawnych wydanych przed tym okresem (jak i po nim) były ewidencjonowane poza tym systemem, w podręcznej bazie Excel.

W podmodule ”Oceny wodnoprawne” SIGW zarejestrowano na obszarze działania RZGW we Wrocławiu, 15 ocen wodnoprawnych według stanu na dzień 31 grudnia 2022 r. W przedmiotowej ewidencji znajdowały się oceny wodnoprawne wydane po 2018 r. Natomiast w podmodule „Pozwolenia wodnoprawne” SIGW, według stanu na 10 stycznia 2023 r., zostało zewidencjonowanych 61 pozwoleń zintegrowanych. Informację o pozwoleniach zintegrowanych prowadzono także w podręcznej bazie Excel. Uzupełnianie tych danych następowało w wyniku monitorowanie przez pracowników RZGW we Wrocławiu stron BIP organów wydających pozwolenia zintegrowane.

(akta kontroli: tom I str. 259-264)

Pomimo że w czasie wprowadzania danych poszczególnych pozwoleń wodnoprawnych do sformalizowanego formularza SIGW umieszczano także dane dotyczące ilości i jakości ścieków wynikające z wydanych pozwoleń według stanu na 10 stycznia 2023 r., z poziomu RZGW we Wrocławiu, nie było dostępnego raportu/zapytania do bazy danych pozwalającej na wygenerowanie danych w tym zakresie. Dane takie były gromadzone poza SIGW, w podręcznej bazie Excel.

W bazie SIGW nie ewidencjonowano także danych dotyczących rzeczywistych ilości odprowadzanych ścieków przez podmioty dysponujące pozwoleniami wodnoprawnymi. Ewidencja taka była prowadzona w formie papierowej. Otrzymane wyniki badań, od zobowiązanych do ich wysyłania warunkami udzielonych pozwoleń wodnoprawnych, były przechowywane w teczkach papierowych, osobnych dla każdego podmiotu. Teczki te składały się z kopii udzielonego pozwolenia wodnoprawnego oraz przekazanych przez podmiot wyników badań. Dokumentacja ta była przechowywana u Kierownika Wydziału Zgód Wodnoprawnych RZGW we Wrocławiu (dla pozwoleń wydanych przez tą jednostkę, jak również pozwoleń wydanych przez marszałków województw dla których organem właściwym jest obecnie Dyrektor RZGW we Wrocławiu). Natomiast dokumentacja dotycząca pozwoleń wodnoprawnych wydawanych przez Zarządy Zlewni (i przez starostów przed 2018 r.) była przechowywana w tych jednostkach organizacyjnych Państwowego Gospodarstwa Wodnego Wody Polskie¹¹ (według właściwości terytorialnej). Jednocześnie do RZGW we Wrocławiu nie wpływały wyniki badań

¹⁰ Oceny cząstkowe to oceny działalności w poszczególnych obszarach badań kontrolnych. Ocena cząstkowa może być sformułowana jako ocena pozytywna, ocena negatywna albo ocena w formie opisowej.

¹¹ Dalej: PGW Wody Polskie.

dokonywanych przez odprowadzających ścieki na podstawie pozwoleń zintegrowanych¹².

(akta kontroli: tom I str. 259-264)

W toku prowadzonej kontroli od wojewodów¹³, marszałków¹⁴ i starostów¹⁵ pozyskano informacje na temat wydanych przez nich i obowiązujących w okresie od 1 lipca 2021 r. do 31 grudnia 2022 r. pozwoleń wodnoprawnych oraz pozwoleń zintegrowanych na odprowadzanie ścieków przemysłowych lub odwadnianie zakładów górniczych. Ze 144 takich decyzji przekazanych przez nich, a dotyczących obszaru działania RZGW we Wrocławiu, 125 znajdowało się w rejestrach kontrolowanej jednostki, a 19 (13,2% badanych decyzji) nie było w nich ujętych¹⁶, co opisano w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom I str. 265-553; tom II str. 1-69, 204-318 plik 472-907)

W RZGW we Wrocławiu zadania związane z wykonywaniem praw właścicielskich Skarbu Państwa¹⁷ w stosunku do gruntów pokrytych wodami i innych nieruchomości wykonywał Wydział Gospodarowania Mieniem SP i Współpracy z Użytkownikami Wód. Natomiast sprawy związane z korzystaniem z majątku SP realizował Dział Współpracy z Użytkownikami Wód. Wydział Kontroli Gospodarowania Wodami był zobowiązany do sprawdzania zgodności korzystania z wód w oparciu o pozwolenia wodnoprawne. Realizacja zadań przez poszczególnych pracowników odbywała się na podstawie nadanych im zakresów zadań i obowiązków służbowych. Zadania w przedmiotowym zakresie realizowało 10 pracowników, w tym jeden z Wydziału Gospodarowania Mieniem SP i Współpracy z Użytkownikami Wód, pięciu z Wydziału Kontroli Gospodarowania Wodami oraz po dwóch z działów Współpracy z Użytkownikami Wód Zarządu Zlewni we Wrocławiu i Zarządu Zlewni w Zielonej Górze. Pracownicy posiadali odpowiednie kwalifikacje zawodowe do realizacji przypisanych im zadań, co wynikało z ukończonych kierunków studiów oraz studiów podyplomowych, kursów i szkoleń. W celu realizacji powyższych zadań RZGW we Wrocławiu dysponował 55 jednostkami pływającymi kwalifikowanymi do środków trwałych oraz 56 pozostałymi jednostkami pływającymi¹⁸.

RZGW we Wrocławiu nie realizował zadań związanych z pozyskiwaniem danych do oceny stanu środowiska oraz jego zagrożeń, które wykonywała Inspekcja Ochrony Środowiska, zgodnie z art. 116, 118, 335 ust. 5 pkt 1 oraz 349 ust. 2 i 3 Prawa wodnego w związku z art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 20 lipca 1991 r. o Inspekcji Ochrony Środowiska¹⁹. W okresie po 28 lipca 2022 r. RZGW we Wrocławiu dysponował następującymi wynikami badań wody Odry pobranymi przez wojewódzkie inspektoraty ochrony środowiska²⁰: [1] wyniki badań z 3 sierpnia 2022 r. próbek wód Odry pobranych przez WIOŚ we Wrocławiu w trzech punktach: poniżej Jazu Lipki, na wysokości ul. Na Grobli we Wrocławiu oraz w miejscowości Łany, wskazujące m.in. na ponadnormatywne natlenienie wody i obecność w niej mezytylenu; [2] otrzymane z WIOŚ we Wrocławiu, w odpowiedzi na pismo RZGW we Wrocławiu z dnia 19 sierpnia 2022 r., wyniki analizy wody pobranej z kilkunastu punktów na Odrze od 28 lipca 2022 r. do 25 sierpnia 2022 r.; [3] wyniki badań wody pobranej

¹² Podmioty korzystające z usług wodnych są obowiązane do przekazywania wyników prowadzonych pomiarów ilości pobieranych wód podziemnych i wód powierzchniowych oraz ilości i jakości ścieków wprowadzanych do wód lub do ziemi, w zakresie określonym w pozwoleniu zintegrowanym do organu właściwego do wydania pozwolenia zintegrowanego oraz do właściwego organu Inspekcji Ochrony Środowiska (zgodnie z art. 304 ust. 1 Prawa wodnego).

¹³ Wojewoda Dolnośląski, Lubuski, Wielkopolski i Opolski.

¹⁴ Województwa Dolnośląskiego, Województwa Lubuskiego, Województwa Wielkopolskiego i Województwa Opolskiego.

¹⁵ 54 Starostów oraz Prezydentów sześciu miast na prawie powiatu leżących na obszarze administrowanym w całości lub częściowo przez RZGW we Wrocławiu.

¹⁶ Z czego sześć stanowiły pozwolenia wodnoprawne, a 13 pozwolenia zintegrowane.

¹⁷ Dalej: SP.

¹⁸ Według stanu na 31 października 2022 r.

¹⁹ Dz. U. z 2021 r. poz. 1070, ze zm.; dalej: „ustawa IOŚ”.

²⁰ Dalej: „WIOŚ”.

od 5 do 19 sierpnia 2022 r. w sześciu punktach na Odrze przez WIOŚ w Zielonej Górze. RZGW we Wrocławiu²¹ dysponował również badaniami śniętych ryb z próbek pobranych od 2 do 18 sierpnia 2022 r., przeprowadzonymi przez Wojewódzki Inspektorat Weterynarii we Wrocławiu oraz Powiatowego Lekarza Weterynarii we Wrocławiu, w wyniku których nie stwierdzono przekroczenia stężenia substancji szkodliwych, powyżej poziomu dopuszczonego dla środków spożywczych. Otrzymane wyniki badań posłużyły do oceny stanu ekologicznego i chemicznego wód Odry, w konsekwencji czego m.in. dokonano stosownych zgłoszeń do organów ścigania oraz złożenia wniosków do Marszałka Województwa Dolnośląskiego o wprowadzenie zakazu amatorskiego połowu ryb, co zostało szerzej opisane w pkt. III.2.4. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

(akta kontroli: tom I str. 4-15, 20-26, 146-149, 210-213; tom II str. 72-203 plik 87-95, 103-140, 516, 520, 1045-1071)

1.2. Z poziomu RZGW we Wrocławiu nie było możliwości sporządzenia w systemie SIGW raportu wskazującego liczbę wydanych decyzji wodnoprawnych na odprowadzanie ścieków przemysłowych. Dane w tym zakresie gromadzono w podręcznej bazie prowadzonej w Excelu, w której według stanu na 31 grudnia 2022 r. zgromadzono 1 627 decyzji na odprowadzanie ścieków przemysłowych.

Dodatkowo w podręcznej bazie Excel prowadzonej przez kontrolowaną jednostkę, według stanu na 31 grudnia 2022 r. zaewidencjonowano 291 pozwoleń zintegrowanych, w tym 117 na odprowadzanie ścieków przemysłowych.

(akta kontroli: tom I str. 259-262)

Według danych RGZW we Wrocławiu, zgodnie z treścią pozwoleń wodnoprawnych, udzielono zgody na odprowadzanie oczyszczonych ścieków do wód rzeki Odry i jej głównych dopływów²² o wielkości sumarycznej rocznej wynoszącej 379,1 mln m³. Wielkości rzeczywiste odprowadzanych oczyszczonych ścieków wyniosły 145,8 mln m³ w 2021 r. oraz 148,3 mln m³ w okresie pierwszych trzech kwartałów 2022 r.²³.

Zgodnie z wydanymi decyzjami wodnoprawnymi liczba punktowych źródeł zanieczyszczeń, tj. wylotów służących do wprowadzania ścieków do wód rzeki Odry i jej głównych dopływów, wynosiła 105. Po 1 stycznia 2018 r. PGW Wody Polskie, w granicach działania RZGW we Wrocławiu wydały dwie zgody wodnoprawne na zanieczyszczenie obszarowe, poprzez rolnicze wykorzystanie ścieków na działkach w gminie Przemęt (powiat wolsztyński)²⁴ oraz na działkach w gminach Niechlów, Góra oraz Jemielno (powiat górowski)²⁵.

RZGW we Wrocławiu posiadał informacje o czynnikach znacząco oddziałujących na jakość wód na obszarze dorzecza Odry (presje) dotyczące podejmowania działań w dziedzinie polityki wodnej celem uzyskania dobrego stanu wód w wymaganym terminie, zawarte w Planie gospodarowania. Na obszarze dorzecza Odry według stanu na 4 listopada 2022 r. obowiązywał Plan Gospodarowania, wprowadzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. Jednocześnie trwały prace nad aktualizacją Planu Gospodarowania, który ostatecznie został przyjęty 16 listopada i ogłoszony 23 lutego 2023 r.²⁶.

(akta kontroli: tom I str. 10-12, 20, 27-28, 39-40, 252)

²¹ Udostępnione w reakcji na pisemne prośby z 22 sierpnia 2022 r.

²² Aktualnych na 30 października 2022 r., informacja dotyczy rzeki Odry oraz jej dopływów drugiego rzędu, tj.: Baryczy, Białej Wody, Białej, Bobru, Bystrzycy, Czarnej Strugi, Ilanki, Kaczawy, Kanału Cybinka, Kanału Powodziowego Odry, Kanału Zimny Potok, Kanału Żeglugowego, Konotopu, Nysy Kłodzkiej, Nysy Łużyckiej, Olawy, Ołoboku, Rowu Krzyckiego, Rudnej, Starej Odry, Strużni, Sulechówki, Ślezy i Średzkiej Wody.

²³ 36,9 mln m³ w I kwartale 2022 r.; 44,2 mln m³ w II kwartale 2022 r. oraz 67,2 mln m³ w III kwartale 2022 r.

²⁴ Decyzja Dyrektora Zarządu Zlewni w Lesznie, znak: WR.ZUZ.2.421.170.2019.KS z 29 sierpnia 2019 r.

²⁵ Decyzja Dyrektora Zarządu Zlewni w Zielonej Górze, znak: WR.ZUZ.7.421.90.2019.MŚ z 31 lipca 2019 r.

²⁶ Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 16 listopada 2022 r. w sprawie Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Odry (Dz. U. z 2023 r. poz. 335).

Według informacji otrzymanych od 50 firm²⁷ odprowadzających ścieki przemysłowe do rzeki Odry i jej dopływów na obszarze działania RZGW we Wrocławiu, na podstawie obowiązujących ich pozwoleń wodnoprawnych lub/i pozwoleń zintegrowanych:

- w 2021 r. odprowadziły one 76,3 mln m³ ścieków, wśród których znajdowało się m.in. co najmniej: **[1]** 1 066 212,0 ton chlorków i siarczanów; **[2]** 1 591,5 ton zawiesin ogólnych; **[3]** 829,7 ton azotu ogólnego; **[4]** 137,0 ton węgla organicznego; **[5]** 4,0 tony cynku; **[6]** 1,3 tony ołowiu; **[7]** 6,0 ton miedzi; **[8]** 7,7 ton boru; **[9]** 21,6 ton fluorków; **[10]** 5,7 ton niklu; **[11]** 3,8 ton fosforu ogólnego; **[12]** 6,3 tony sodu; **[13]** 3,0 tony potasu; **[14]** 18,2 ton żelaza; **[15]** 1,1 tony glinu; **[16]** 0,7 tony srebra; **[17]** 0,4 tony arsenu; **[18]** 161 kg kadmu; **[19]** 157 kg chromu; **[20]** 31 kg rtęci;
- w 2022 r. odprowadziły one 95,9 mln m³ ścieków (26% więcej niż w roku poprzednim), wśród których znajdowało się m.in. co najmniej: **[1]** 1 210 897,5 ton chlorków i siarczanów (14% więcej niż w roku poprzednim); **[2]** 3 192,2 ton zawiesin ogólnych (101% więcej niż w roku poprzednim); **[3]** 981,1 ton azotu ogólnego (18% więcej niż w roku poprzednim); **[4]** 137,0 ton węgla organicznego; **[5]** 3,6 tony cynku (8% mniej niż w roku poprzednim); **[6]** 1,9 tony ołowiu (47% więcej niż w roku poprzednim); **[7]** 7,1 tony miedzi (19% więcej niż w roku poprzednim); **[8]** 7,2 ton boru (6% mniej niż w roku poprzednim); **[9]** 2,8 ton fluorków (87% mniej niż w roku poprzednim); **[10]** 6,2 tony niklu (8% więcej niż w roku poprzednim); **[11]** 4,2 tony fosforu ogólnego (10% więcej niż w roku poprzednim); **[12]** 4,5 tony sodu (28% mniej niż w roku poprzednim); **[13]** 4,3 tony potasu (39% więcej niż w roku poprzednim); **[14]** 24,1 tony żelaza (32% więcej niż w roku poprzednim); **[15]** 1,1 tony glinu (1% więcej niż w roku poprzednim); **[16]** 0,5 tony srebra (33% mniej niż w roku poprzednim); **[17]** 1,0 ton arsenu (131% więcej niż w roku poprzednim); **[18]** 239 kg kadmu (49% więcej niż w roku poprzednim); **[19]** 174 kg chromu (11% więcej niż w roku poprzednim); **[20]** 20 kg rtęci (37% mniej niż w roku poprzednim).

(akta kontroli: tom I str. 265-553; tom II str. 1-43, 51-69, 204-318 plik 1-471)

Według stanu na 1 grudnia 2022 r. na obszarze działania RZGW we Wrocławiu zostało zarejestrowanych 67 decyzji udzielających pozwoleń wodnoprawnych na odprowadzanie ścieków przemysłowych lub komunalnych zawierających w składzie chlorki i siarczany²⁸.

W dwóch spośród badanych decyzjach wodnoprawnych określono częstotliwość badań jakości odbiornika ścieków m.in. w celu ustalenia wpływu odprowadzanych chlorków i siarczanów, w jednym wypadku z częstotliwością raz na dwa miesiące²⁹, a w drugim dwa razy w miesiącu³⁰.

Według Dyrektora RZGW we Wrocławiu, wskazane w decyzjach częstotliwości badań poszczególnych odbiorników ścieków określano po przeprowadzeniu stosownego postępowania administracyjnego. Podkreślił przy tym także, że nie ma przepisów wskazujących na konieczność badania wód i określających częstotliwość wykonywania analiz wód odbiornika ścieków w przypadku wprowadzania do nich ścieków.

(akta kontroli: tom I str. 42, 173, 193-195, 72-203 plik 1-2, 1072-111, 204-318 plik 1021-1117)

RZGW we Wrocławiu wydawał pozwolenia wodnoprawne na podstawie przedstawionego operatu wodnoprawnego, sporządzonego na podstawie art. 409 Prawa wodnego oraz zgromadzonych w toku przeprowadzonego postępowania

²⁷ Informacja pozyskana w trybie art. 29 ustawy o NIK.

²⁸ W tym 23 decyzje wydane przez PGW Wody Polskie, 36 decyzji wydanych przez inne organy oraz osiem decyzji zintegrowanych. Decyzje te obejmują także inne rzeki i cieki niż sama rzeka Odra i jej główne dopływy.

²⁹ Decyzja DOW-S-VI.7322.47.2014.MOk wydana przez Marszałka Województwa Dolnośląskiego w dniu 2 lipca 2015 r., częstotliwość ta nie została zmieniona innymi decyzjami.

³⁰ Decyzja WR.RUZ.421.71.2019.ER wydana przez Dyrektora RZGW we Wrocławiu w dniu 5 maja 2021 r.

dowodów, dokumentów i informacji. W procesie wydawania pozwoleń wodnoprawnych nie dokonywano bilansowania zanieczyszczeń kumulowanych w odbornikach ścieków, a RZGW we Wrocławiu nie posiadał oprogramowania lub dostępu do bazy umożliwiających bilansowanie ładunków zanieczyszczeń wprowadzanych do rzeki Odry i jej dopływów. Po stronie wnioskodawcy leżało przygotowanie operatu wodnoprawnego zgodnie z wymogami wynikającymi z Prawa wodnego³¹, a tym samym odniesienie się i wskazanie jaki wpływ na wody odbornika będą miały ścieki, o odprowadzanie których on wnioskuje.

Według RZGW we Wrocławiu w procesie wydawania pozwoleń wodnoprawnych podstawowym zadaniem organu było potwierdzenie, że wskazana we wniosku oraz operacie wodnoprawnym zamierzona charakterystyka działalności nie narusza ustaleń wynikających z dokumentów wymienionych w art. 396 ust. 1 pkt 1-7 Prawa wodnego³² oraz do wymagań ochrony zdrowia, ludzi, środowiska, ochrony przyrody i dóbr kultury wpisanych do rejestru zabytków oraz dokumentów wynikających z przepisów tej ustawy oraz przepisów odrębnych³³. Ponadto po stronie kontrolowanej jednostki było również sprawdzenie i weryfikacja czy informacje wskazane w załączonej do wniosku dokumentacji są podstawą do wydania pozwolenia wodnoprawnego. RZGW we Wrocławiu miał także obowiązek dokonywania analizy deklarowanego przez wnioskodawcę stanu i składu ścieków oczyszczonych, które mają być odprowadzane do odbornika, w porównaniu do wartości wskazanych w rozporządzeniu Ministra Gospodarki Morskiej i Żeglugi Śródlądowej z dnia 12 lipca 2019 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego oraz warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu do wód lub do ziemi ścieków, a także przy odprowadzaniu wód opadowych lub roztopowych do wód lub do urządzeń wodnych³⁴. Sprawdzeniu miało podlegać także wywiązywanie się wnioskodawcy z obowiązków wynikających z dotychczas udzielonego pozwolenia wodnoprawnego.

Przepisy Prawa wodnego dopuszczały określenie w pozwoleniu wodnoprawnym wyższych wartości zanieczyszczeń w ściekach niż określone w przepisach rozporządzenia, jeżeli dotrzymanie najwyższych dopuszczalnych wartości nie było możliwe mimo zastosowania dostępnych technik i technologii oczyszczania ścieków oraz zmian w procesie produkcji, a jednocześnie stan wód odbornika i ich podatność na eutrofizację rozumianą jako wzbogacanie wód biogenami, w szczególności związkami azotu lub fosforu, powodującymi przyspieszony wzrost glonów oraz wyższych form życia roślinnego, w wyniku którego następują niepożądane zakłócenia biologicznych stosunków w środowisku wodnym oraz pogorszenie jakości tych wód, pozwala na dokonanie odstępstw³⁵.

(akta kontroli: tom I str. 42, 175, 193-195, 244-251; tom II str. 73)

Badanie warunków udzielania pozwoleń wodnoprawnych, przeprowadzone na próbie 10 przypadków³⁶ wydanych przez Dyrektora RZGW we Wrocławiu lub dyrektorów Zarządów Zlewni z obszarów działalności kontrolowanej jednostki, na podstawie których udzielono pozwolenia na odprowadzanie oczyszczonych ścieków przemysłowych w ilości nie większej niż 75,1 mln m³/rok wykazało, że: [1] siedem

³¹ W szczególności art. 409 ust. 1 pkt 6 i 7 Prawa wodnego.

³² Tj.: 1) planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza, z wyłączeniem okoliczności, o których mowa w art. 66; 2) planów ochrony i planów zadań ochronnych dla obszarów chronionych; 3) planu zarządzania ryzykiem powodziowym; 4) planu przeciwdziałania skutkom suszy; 5) programu ochrony wód morskich; 6) krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych; 7) miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego.

³³ Art. 396 ust. 1 pkt 8 Prawa wodnego.

³⁴ Dz. U. poz. 1311.

³⁵ Art. 82 ust. 2 Prawa wodnego.

³⁶ Wybór próby nastąpił metodą doboru celowego spośród decyzji na odprowadzanie ścieków przemysłowych, w skład których wchodziły chlorki i siarczany, z czego cztery podmioty miały charakter zakładów górniczych, dwa podmioty prowadziły działalność związaną z wydobywaniem i korzystaniem z wód mineralnych, a pozostałe cztery działalność o innym charakterze.

z nich zostało udzielonych na 10 lat, dwa na cztery lata, a jedno na trzy lata; [2] pięć z nich zostało udzielonych na odprowadzanie ścieków do rowów, a pozostałe pięć bezpośrednio do rzek; [3] we wszystkich przypadkach w decyzji stwierdzono, że zrzuty ścieków nie wpłyną na osiągnięcie celów środowiskowych dla tego obszaru określonych w Planie Gospodarowania; [4] w decyzjach określono maksymalne stężenia lub inne parametry dotyczące ścieków dla od czterech do 27 substancji/czynników, w tym tylko w trzech decyzjach przewidziano, że będą to częściowo stężenia/parametry niższe niż maksymalne dopuszczone przepisami prawa³⁷; [5] najwyższe dopuszczalne stężenie chlorków i siarczanów w oczyszczonych ściekach w dziewięciu przypadkach nie przekraczało 1 000 mg/m³ dla chlorków oraz 500 mg/m³ dla siarczanów, a w jednym wypadku przekraczało te wartości kilkanaście razy (dla siarczanów) lub kilkadziesiąt razy (dla chlorków); [6] we wszystkich przypadkach określono obowiązek badań jakości ścieków i ich częstotliwość, z czego w dziewięciu przypadkach częstotliwość wynikała z przepisów prawa (nie rzadziej niż raz na dwa miesiące), a w jednym przypadku określono częstotliwość indywidualną (nie rzadziej niż dwa razy w miesiącu); [7] w dwóch decyzjach określono obowiązek badania jakości wód odbiornika ścieków przez podmiot odprowadzający ścieki, w jednym przypadku nie rzadziej niż dwa razy w miesiącu w jednym punkcie przed zrzutem i trzech punktach za zrzutem ścieków dla 34 stężeń/parametrów, a w drugim przypadku nie rzadziej niż raz na dwa miesiące w jednym punkcie przed zrzutem i jednym punkcie za zrzutem ścieków dla czterech stężeń/parametrów; [8] w tych samych dwóch decyzjach wprowadzono rozwiązania i działania dla zapewnienia bilansowania ładunków zanieczyszczeń, w jednym przypadku określając minimalny przepływ wód odbiornika w m³/s oraz obowiązek dotrzymania poziomu nie wyższego niż 1000 mg/l sumarycznej wielkości chlorków i siarczanów w odbiorniku po odprowadzeniu ścieków, a w drugim przypadku określając tylko wskazany wyżej obowiązek dotrzymania poziomu chlorków i siarczanów; [9] w jednym przypadku podmiot uzyskał pozwolenie na odprowadzanie niższego stężenia chlorków i siarczanów niż wnioskował i zrezygnował z bezpośredniego odprowadzania wód pokopalnianych, lecz i tak stężenie to było najwyższe wśród badanych pozwoleń.

Skontrolowane decyzje nie wymagały bezpośrednio podejmowania działań zmierzających do odsalania wód dołowych przez zakłady górnicze, określały tylko maksymalne dopuszczalne stężenia w ściekach odprowadzanych³⁸ i w odbiorniku ścieków³⁹.

(akta kontroli: tom I str. 257-258, 72-203 plik 1072-111, 204-318 plik 1021-1117)

1.3. W 2021 r. do RZGW we Wrocławiu wpłynęło 31 skarg/zawiadomień dotyczących złego stanu wód w rzekach. Spośród nich dziewięć dotyczyło wprowadzania ścieków bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego a 14 – wprowadzania ścieków z naruszeniem warunków posiadanego pozwolenia wodnoprawnego. W 2022 r. (do 31 lipca) liczba przedmiotowych skarg/zawiadomień wyniosła 21. Spośród nich cztery odnosiły się do wprowadzania ścieków bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego, a dziewięć – wprowadzania ścieków z naruszeniem warunków posiadanego pozwolenia wodnoprawnego. Prawdopodobność załatwienia powyższych skarg/zawiadomień zbadano na podstawie próby 20 spraw. Stwierdzono, że RZGW we Wrocławiu podejmował właściwe działania, zmierzające do rozstrzygnięcia spraw, w tym przeprowadzał kontrole i postępowania wyjaśniające, w jednym przypadku wymieniał korespondencję z WIOŚ we Wrocławiu w związku z prowadzoną kontrolą podmiotu wskazanego jako źródło zanieczyszczeń oraz zawiadamiał organy ścigania

³⁷ W decyzji I dla 27 stężeń/parametrów w siedmiu przypadkach były one niższe od maksymalnych; w decyzji II dla 13 stężeń/parametrów w jednym przypadku były one niższe niż maksymalne, a w decyzji III dla 11 stężeń/parametrów w dwóch przypadkach były one niższe niż maksymalne.

³⁸ We wszystkich przypadkach: czterech zakładów o charakterze górniczym i dwóch podmiotów wydobywających i korzystających z wód mineralnych.

³⁹ Dla dwóch zakładów o charakterze górniczym.

o możliwości popełnienia przestępstwa. W 11 przypadkach RZGW we Wrocławiu nie udzielił odpowiedzi skarżącym o sposobie załatwienia spraw, a w kolejnych trzech przypadkach odpowiedź została udzielona z opóźnieniem, co zostało szerzej opisane w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom I str. 5, 28, 177-182; tom II str. 72-203 plik 510)

1.4. Działania Wydziału Kontroli Gospodarowania Wodami RZGW we Wrocławiu opierały się na przepisach Prawa wodnego⁴⁰, zgodnie z którym PGW Wody Polskie wykonują kontrolę gospodarowania wodami wyłącznie w zakresie określonym w art. 334 pkt 1-7 oraz 9-13 Prawa wodnego. Kontrole te odbywały się w głównej mierze na podstawie wpływających do jednostki wniosków, informacji od społeczeństwa bądź skarg. Kontrole gospodarowania wodami zostały także zaplanowane jako działania mające na celu redukcję emisji i zrzutów substancji priorytetowych w ramach projektów Planu Gospodarowania oraz zapewnienie ciągłości biologicznej rzek i potoków w zakresie kontroli funkcjonowania urządzeń do migracji ryb.

W latach 2021-2022 Wydział Kontroli Gospodarowania Wodami RZGW we Wrocławiu przeprowadził łącznie 138 kontroli, z czego 30 wynikało z planu kontroli, a 108 zostało przeprowadzone jako kontrole doraźne, realizowane na podstawie wniosków i oceny sytuacji na Odrze.

Spośród 84 kontroli⁴¹ przeprowadzonych w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 31 lipca 2022 r., 16 dotyczyło urządzeń odprowadzających oczyszczone ścieki⁴², a 16 kolejnych kontroli dotyczyło urządzeń odprowadzających wody opadowe i roztopowe⁴³. Spośród wszystkich przeprowadzonych kontroli gospodarowania wodami, 47 dotyczyło podmiotów posiadających ważne zgody wodnoprawne, pięć – podmiotów, których zgody utraciły ważność, 17 dotyczyło podmiotów, które takich zgód nie posiadały, a w pozostałych przypadkach zgody takie nie były wymagane.

Wśród kontroli dotyczących urządzeń odprowadzających ścieki w okresie od 1 stycznia 2021 r. do 31 lipca 2022 r., 11 dotyczyło podmiotów posiadających ważne zgody wodnoprawne, a w pozostałych pięciu przypadkach podmiotów, które nie posiadały zgód wodnoprawnych. Natomiast w przypadku kontroli dotyczących urządzeń odprowadzających wody opadowe i roztopowe, 11 dotyczyło podmiotów posiadających ważne zgody wodnoprawne, jedna - podmiotu, którego zgoda wodnoprawna utraciła ważność, a cztery podmiotów, które nie posiadały zgód wodnoprawnych.

Zakres prowadzonej kontroli wynikał z przepisów art. 334 pkt 1-7, 9 oraz 12 Prawa wodnego. Podczas prowadzonych czynności kontrolnych używano takich środków dowodowych jak: wyjaśnienia kontrolowanego, dokumentacja fotograficzna wykonywana podczas oględzin miejsca kontroli, dokumentacja podmiotów kontrolowanych obejmująca m.in. operat wodnoprawny, badania ilości, stanu i składu oczyszczanych ścieków, dokumentacja wywozu nieczystości płynnych, przeglądów eksploatacyjnych urządzeń służących do kształtowania zasobów wodnych. Natomiast wśród używanych w toku czynności kontrolnych przyrządów pomiarowych były m.in.: taśmy miernicze, łaty niwelacyjne oraz ogólnodostępne internetowe portale mapowe i geodezyjne. W przypadku niepełnej dokumentacji dowodowej przed rozpoczęciem kontroli występowało także z wnioskiem o wypis z EGIB⁴⁴ lub wyrys z map określonego starostwa powiatowego lub sprawdzano dostępne zasoby ZSIN⁴⁵ w celu ustalenia konkretnego podmiotu odpowiedzialnego za odprowadzanie ścieków. Zakres prowadzonych kontroli gospodarowania wodami nie obejmował wskaźników

⁴⁰ Art. 335 ust. 1 pkt 1 Prawa wodnego.

⁴¹ W tym: 44 kontroli w 2021 r. oraz 40 kontroli w 2022 r.

⁴² Po osiem kontroli przeprowadzonych w 2021 r. oraz 2022 r.

⁴³ Po osiem kontroli przeprowadzonych w 2021 r. oraz 2022 r.

⁴⁴ Ewidencja gruntów i budynków, dalej: EGIB.

⁴⁵ Zintegrowany System Informacji o Nieruchomościach, dalej: ZSIN.

innych niż te, które zostały wymienione w pozwoleniu wodnoprawnym lub zintegrowanym. W związku z sytuacją odnotowaną na rzece Odrze kontrole były prowadzone w trybie niezapowiedzianym, tzn. za wyjątkiem dwóch kontroli gospodarowania wodami, nie zawiadamiano wcześniej podmiotów o rozpoczęciu kontroli. Kontrole te były prowadzone w godzinach pracy RZGW we Wrocławiu.

W wyniku przeprowadzonych kontroli sporządzono 20 zarządzeń pokontrolnych⁴⁶, a stwierdzone nieprawidłowości, w zakresie objętym niniejszą kontrolą, dotyczyły: niewłaściwego stanu technicznego wylotów, niezwłocznego przeprowadzenia inwentaryzacji używanych wylotów, uregulowania na gruncie przepisów Prawa wodnego korzystania z usługi wodnej z tytułu odprowadzania wód opadowych i roztopowych, uregulowania na gruncie przepisów Prawa wodnego korzystania z usługi wodnej z tytułu odprowadzania ścieków przemysłowych (wód pokąpielowych) i nadmiaru wód leczniczych, zaślepienia odpływów ze zbiornika i zawarcia umowy na odbiór ścieków z tego zbiornika, uregulowania na gruncie przepisów Prawa wodnego korzystania z usługi wodnej z tytułu wprowadzania przelewami burzowymi ścieków do wód powierzchniowych oraz złożenia kompletu dokumentów w celu uzyskania pozwolenia wodnoprawnego. Na stwierdzone powyższe nieprawidłowości, jeden z podmiotów kontrolowanych nie udzielił odpowiedzi na zarządzenie pokontrolne⁴⁷, a o sprawie zawiadomiono Policję⁴⁸. W przypadku pozostałych stwierdzonych nieprawidłowości podjęto czynności wskazane w zarządzeniach pokontrolnych, w tym podmioty kontrolowane wystąpiły o uzyskanie stosowanych zgód wodnoprawnych.

Ponadto w stosunku do podmiotów, u których w wyniku przeprowadzanych kontroli stwierdzano brak lub nieważność zgód wodnoprawnych wystosowano zarządzenia pokontrolne, nakazujące uregulowanie sytuacji formalnoprawnej. W dwóch przypadkach, skierowano pisma do Zarządów Zlewni z informacją o wynikach kontroli w celu podjęcia działań związanych z likwidacją urzędzenia wodnego, wynikających z art. 190 ust. 1 Prawa wodnego⁴⁹. W jednym przypadku skierowano także wniosek do Prokuratury o podejrzeniu popełnienia przestępstwa – wszczęcie postępowania przygotowawczego i podjęcie niezbędnych czynności celem pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej w związku z doprowadzeniem do znacznego pogorszenia jakości zasobów wodnych⁵⁰.

Według Dyrektora RZGW we Wrocławiu, ze względu na kompetencje ustawowe określone w Prawie wodnym, sprawdzaniu podczas prowadzonych kontroli gospodarowania wodami podlegało spełnianie warunków określanych w pozwoleniach i zgodach wodnoprawnych. Nie prowadzono przy tym kontroli dotyczących jakości pobranych wód, ochrony wód przed zanieczyszczeniami oraz stosowania programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu przez podmioty prowadzące produkcję rolną i działalność, o których mowa w art. 102 ust. 1 Prawa wodnego, które zgodnie z art. 335 ust. 5 Prawa wodnego należały do kompetencji Inspekcji Ochrony Środowiska.

Według informacji udzielonej przez Dyrektora RZGW we Wrocławiu, korzystający ze środowiska utrwalają wyniki własnych pomiarów w formie papierowej (zeszyt, książka eksploatacji) lub elektronicznej. Najczęściej dane te mają formę rocznych zestawień, przechowywanych przez pięć lat.

⁴⁶ W tym sześć zarządzeń dotyczyły zakresu związanego z odprowadzaniem ścieków przemysłowych i komunalnych.

⁴⁷ 1/WR.RUK.452.86.2022 z 23 sierpnia 2022 r.

⁴⁸ Pismo WR.ZUW.1.453.2.2022.AS z 23 sierpnia 2022 r. oraz WR.RUK.452.86.2022.TSZ z 23 września 2022 r. skierowane do Komendy Miejskiej Policji w Wałbrzychu.

⁴⁹ Pismo WR.RUK.452.107.2020.JK/2021/2022 z 16 lutego 2022 r. do Zarządu Zlewni w Zgorzelcu oraz pismo WR.RUK.452.167.2021.JK/2022 z 12 maja 2022 r. do Zarządu Zlewni w Nysie.

⁵⁰ Zawiadomienie WR.RUK.452.71.2021/2022.MK z 1 kwietnia 2022 r. skierowane do Prokuratury Rejonowej w Trzebnicy.

1.5. RZGW we Wrocławiu na polecenie PGW Wody Polskie Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej⁵¹ podjął w II półroczu 2021 r. kontrole mające na celu wykrycie nielegalnych wylotów wykorzystywanych przez podmioty, które nie posiadają aktualnej zgody wodnoprawnej. Proces ten trwał do czasu zakończenia czynności kontrolnych przez NIK i obejmował następujące etapy: [1] wizje terenowe wykonywane przez nadzory wodne i zespoły do spraw obiektów hydrotechnicznych⁵², mające na celu zlokalizowanie nielegalnych wylotów. Według Zastępcy Dyrektora RZGW we Wrocławiu ds. Usług Wodnych i Zarządzania Środowiskiem Wodnym, wizje terenowe prowadzone są stale, w sposób ciągły i regularny, nie określił przy tym procentowego zaawansowania tych działań; [2] ustalanie właściciela wylotu oraz weryfikacja czy posiada aktualne pozwolenie wodnoprawne lub inny dokument wymagany prawem na wykonanie wylotu; [3] w przypadku podejrzenia nielegalnego zrzutu, podejmowane były działania na celu ustalenia lub potwierdzenia korzystającego ze środowiska, poprzez wysyłanie zapytań do gmin i starostw powiatowych lub w uzasadnionych przypadkach wysyłanie zawiadomień na Policję. Sformalizowane wytyczne w tym zakresie zostały przekazane przez KZGW w czerwcu 2022 r.⁵³ i obejmowały: polecenie objęcia nadzorem tych działań przez Dyrektora RZGW, wyznaczenie koordynatorów w RZGW i Zarządach Zlewni, wyznaczenie komórek organizacyjnych jednostki wspierających tą działalność oraz zasady przepływu informacji pomiędzy nimi, zasady raportowania poszczególnych etapów weryfikacji, zasady postępowania na poszczególnych etapach weryfikacji oraz wzory sporządzanych pism oraz danych zbieranych w tym procesie.

W związku z zanieczyszczeniem rzeki Odry w sierpniu 2022 r. nastąpiła intensyfikacja kontroli gospodarowania wodami, ze szczególnym uwzględnieniem wylotów bezpośrednio do Odry i jej kanałów.

(akta kontroli: tom I str. 44-45, 171, 252)

1.6. Od sierpnia 2021 r. na obszarze Zarządu Zlewni we Wrocławiu oraz w Zielonej Górze, przez które przepływa rzeka Odra, w trakcie przeprowadzonych wizji terenowych zidentyfikowano 681 wylotów⁵⁴. Ustalono, że 274 z nich były objęte ważnymi zgodami wodnoprawnymi⁵⁵, co do 93 zachodziło podejrzenie o ich nielegalności, a wobec pozostałych trwała weryfikacja posiadanej dokumentacji w tym zakresie. Według stanu na 30 listopada 2022 r. spośród zidentyfikowanych wylotów, co do których nie ustalono stosownych pozwoleń, czynnych było 105 urządzeń. Według Zastępcy Dyrektora RZGW we Wrocławiu ds. Usług Wodnych i Zarządzania Środowiskiem Wodnym, po zakończeniu weryfikacji i potwierdzeniu braku właściciela wylotu będą podejmowane kolejne działania, wśród których będą również czynności związane z wszczynaniem procedury likwidacji tych urządzeń.

W toku podjętych działań dotyczących 177 wylotów wystosowano pisma do gmin i starostw powiatowych lub innych użytkowników o stwierdzeniu odprowadzania wód opadowych lub ścieków do urządzeń wodnych, z prośbą o okazanie właściwego pozwolenia lub zgłoszenia się jego właściciela lub użytkownika. W stosunku do 22 wylotów złożono natomiast wnioski o wydanie decyzji dopuszczających wprowadzanie do wód lub do ziemi wód opadowych lub roztopowych z przelewów kanalizacji deszczowej lub ścieków z przelewów burzowych komunalnej kanalizacji ogólnospławnej⁵⁶. Ponadto wydano trzy decyzje legalizujące wyloty wód opadowych i roztopowych, potwierdzono likwidację jednego wylotu oraz w odniesieniu do jednego

⁵¹ Dalej: KZGW. Pismo KUM.452.4.2021 z 30 lipca 2021 r.

⁵² Komórka organizacyjna zarządów zlewni.

⁵³ Pismo KUM.4218.2.2022 z 1 czerwca 2022 r.

⁵⁴ Z czego 302 wyloty zidentyfikowano w 2021 r., a 379 wylotów w 2022 r.

⁵⁵ Z czego 230 wylotów zidentyfikowano w 2021 r. oraz 44 wylotów zidentyfikowano w 2022 r.

⁵⁶ W trybie art. 80 Prawa wodnego.

wylotu dokonano zgłoszenia na Policję⁵⁷. Według Dyrektora RZGW we Wrocławiu, w celu ustalenia faktycznych właścicieli urządzeń oraz zakresu korzystania z wód lub weryfikacji terminów obowiązywania pozwoleń wodnoprawnych, trwa zbieranie i oczekiwanie na odpowiedzi, odbywają się wizje w terenie, weryfikowane są przekazywane wyjaśnienia oraz wysyłane ponaglenia do podmiotów które do tej pory nie udzieliły odpowiedzi.

RZGW we Wrocławiu nie prowadził w takich wypadkach także samodzielnych kontroli stanu i jakości wód, co naruszało art. 334 pkt 1 Prawa wodnego, a co zostało opisane szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

Według Dyrektora RZGW we Wrocławiu występują trudności w procesie identyfikacji wylotów, będących przedmiotem pozwoleń wodnoprawnych przed 2018 r., ponieważ dane zawarte w tych dokumentach bywały niedokładne i błędne, a może się zdarzyć, że nie przekazano kopii tych decyzji do RZGW we Wrocławiu. Dodatkowo część wylotów, dla których nie wydano stosownych pozwoleń wodnoprawnych zalegalizowana została z mocy prawa⁵⁸ lub na podstawie wydanych przez odpowiednie organy decyzji lub dokumentów, innych niż pozwolenie wodnoprawne⁵⁹. Ponadto trudności sprawiała niedostępność miejsc w których położone były wyloty (gęsta roślinność, podmokły i niebezpieczny teren).

NIK zwraca uwagę, że uwarunkowania, w których przeprowadzany jest proces identyfikacji wylotów powodują, że jest on długotrwały, a jednoznaczne wskazanie daty jego zakończenia – w zasadzie niemożliwe.

(akta kontroli: tom I str. 45-47, 171-172, 243-244, 252-253; tom II str. 72-203 plik 339-432, 204-318 plik 1118-1124)

1.7. Z uwagi na sytuację związaną z zanieczyszczeniem Odry, Zastępca Dyrektora RZGW we Wrocławiu ds. Usług Wodnych i Zarządzania Środowiskiem Wodnym, 25 sierpnia 2022 r. polecił dyrektorom Zarządów Zlewni we Wrocławiu i Zielonej Górze, jak najszybsze przeprowadzenie przeglądów obowiązujących pozwoleń wodnoprawnych na wprowadzanie ścieków do Odry, a w dalszej kolejności jej dopływów, i w razie konieczności podjęcie stosownych kroków związanych z cofnięciem lub ograniczeniem pozwolenia. W następstwie powyższego polecenia wszczęto przegląd 62 pozwoleń wodnoprawnych, w tym dla 59 z nich postępowanie nie zostało zakończone a w wyniku przeglądu pozostałych trzech pozwoleń nieprawidłowości nie stwierdzono⁶⁰.

W związku z utrzymującymi się podwyższonymi wartościami przewodności elektrolitycznej, świadczącymi o zasoleniu wód Odry i jej dopływów, Prezes PGW Wody Polskie w dniu 8 listopada 2022 r. polecił przeprowadzenie w trybie pilnym przeglądu pozwoleń wodnoprawnych, w szczególności w zakresie wprowadzania ścieków do wód, w tym wprowadzania ścieków do urządzeń wodnych pod kątem warunków ustalonych w przedmiotowych pozwoleniach, dotyczących wskaźników świadczących o zasoleniu wód. W związku z tym RZGW we Wrocławiu wszczął przegląd 17 pozwoleń wodnoprawnych, a podjęte w związku z tym działania we wszystkich sprawach, nie zostały zakończone na dzień przeprowadzania czynności kontrolnych⁶¹.

(akta kontroli: tom I str. 5, 47, 60-61, 193-197, 224-226, 235-239; tom II str. 72-203 plik 457-459, 487-507, 204-318 plik 909-911, 1133)

1.8. W okresie od 1 lipca 2021 r do 31 grudnia 2022 r. RZGW we Wrocławiu w 807 przypadkach ustalił/nałożył opłaty podwyższone i/lub kary za wprowadzanie

⁵⁷ W związku ze stwierdzonym zanieczyszczeniem rzeki Ślęzy – pismo WR.5.7.452.1.2022.BD z 17 sierpnia 2022 r. wystosowane przez Nadzór Wodny w Strzelinie do Komendy Powiatowej Policji w Strzelinie.

⁵⁸ Wykonane przed 1 stycznia 1975 r. na mocy przepisu art. 133 ustawy z dnia 24 października 1974 r. Prawo wodne (Dz. U. Nr 38 poz. 230, ze zm.).

⁵⁹ W związku z art. 206 ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2017 r. poz. 1121, ze zm.).

⁶⁰ Według stanu na 16 grudnia 2022 r.

⁶¹ Według stanu na 16 grudnia 2022 r.

ścieków do wód lub do ziemi na łączną kwotę 216 052,90 zł. We wszystkich tych przypadkach przyczyną zastosowania tych środków było działanie bez pozwolenia wodnoprawnego, a podstawą prawną nałożenia/ustalenia kary lub opłaty podwyższonej był art. 281 ust. 1 pkt 2 Prawa wodnego⁶². Najniższa ustalona opłata/kara wyniosła 0,15 zł, a najwyższa 53 460,00 zł.

(akta kontroli: tom I str. 251; tom II str. 204-318 plik 1135)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. Na 144 poddane sprawdzeniu, w ewidencjach RZGW we Wrocławiu, nie ujęto 19 pozwoleń wodnoprawnych lub pozwoleń zintegrowanych na odprowadzanie ścieków przemysłowych lub odwadnianie zakładów górniczych, wydanych przez wojewodów⁶³, marszałków⁶⁴ i starostów⁶⁵, obowiązujących w okresie od 1 lipca 2021 r. do 31 grudnia 2022 r.

Naruszało to art. 329 ust. 2 pkt 10 i 11 w związku z art. 330 ust. 1 Prawa wodnego, zgodnie z którymi dane dotyczące pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych oraz ilości i rodzaju substancji szkodliwych w nich wymienionych powinny być ewidencjonowane w systemie informacyjnym gospodarowania wodami, prowadzonym przez PGW Wody Polskie.

Dyrektor RZGW we Wrocławiu wyjaśnił, że wynikało to z nieprzekazywania dokumentów przez podmioty zobowiązane do tego.

NIK wskazuje, że większość, bo 16 z ww. decyzji zostało wydanych przed utworzeniem PGW Wody Polskie, czyli przed 1 stycznia 2018 r. Ich brak w ewidencji nie może być zatem skutkiem nieprzekazywania wydawanych decyzji do RZGW we Wrocławiu. Ponadto, sam fakt nieprzekazywania dokumentów przez inne organy nie jest dostatecznym usprawiedliwieniem po stronie RZGW we Wrocławiu. Jako jednostka organizacyjna ogólnopolskiej instytucji publicznej o bardzo szerokich kompetencjach związanych z zarządzaniem wodami śródlądowymi i podziemnymi od RZGW we Wrocławiu należy wymagać wysokiego poziomu profesjonalizmu, w ramach którego mieszczą się aktywne działania na rzecz posiadania kompleksowej wiedzy w zakresie wszelkich obowiązujących lub wydawanych dla obszaru właściwości terytorialnej jednostki pozwoleń wodnoprawnych.

(akta kontroli: tom I str. 265-553; tom II str. 1-47, 72, 204-318 plik 472-907)

2. Na 20 sprawdzonych skarg/zawiadomień/wniosków, w 11 przypadkach RZGW we Wrocławiu nie udzielił wnioskodawcom odpowiedzi. W kolejnych trzech przypadkach odpowiedź została udzielona po upływie kolejno 14 miesięcy, trzech miesięcy i dwóch miesięcy od daty i wpływu pisma, tj. z opóźnieniem wynoszącym odpowiednio 13, dwa i jeden miesiąc w stosunku do miesięcznego terminu załatwiania spraw, o których mowa w Dziale VIII Skargi i wnioski ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego⁶⁶.

Dyrektor RZGW we Wrocławiu wyjaśnił, że w Wydziale Kontroli Gospodarowania Wodami nie rozpatruje się skarg o których mowa w art. 237 KPA. Skarga według KPA powinna bowiem dotyczyć organu, a RZGW we Wrocławiu kontroluje wnioski/zgłoszenia/zawiadomienia dotyczące nieprawidłowości potwierdzonych lub domniemyanych w przestrzeganiu przepisów Prawa wodnego.

⁶² Wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego albo pozwolenia zintegrowanego na wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi.

⁶³ Wojewoda Dolnośląski, Lubuski, Wielkopolski i Opolski.

⁶⁴ Województwa Dolnośląskiego, Województwa Lubuskiego, Województwa Wielkopolskiego i Województwa Opolskiego.

⁶⁵ 54 Starostów oraz Prezydentów sześciu miast na prawie powiatu leżących na obszarze administrowanym w całości lub częściowo przez RZGW we Wrocławiu.

⁶⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2000, ze zm.; dalej: KPA.

NIK wskazuje, że zgodnie z art. 2 KPA, Kodeks ten normuje postępowanie w sprawie skarg i wniosków (Dział VIII) przed organami państwowymi, organami jednostek samorządu terytorialnego oraz przed organami organizacji społecznych. Jako że wskazane w tym przepisie organy państwowe należy rozumieć szeroko, w zakresie tego pojęcia mieści się niewątpliwie RZGW we Wrocławiu. Jakkolwiek racją jest, że skargi, o których mowa w przepisach KPA dotyczą działalności administracji, to już wnioski, uregulowane wraz ze skargami w Dziale VIII KPA, mają szerszy charakter. Zgodnie z art. 241 KPA, przedmiotem wniosku mogą być w szczególności sprawy ulepszenia organizacji, wzmocnienia praworządności, usprawnienia pracy i zapobiegania nadużyciom, ochrony własności, lepszego zaspokajania potrzeb ludności. Wnioski składa się do organów właściwych do ich rozpatrzenia, które zobowiązane są do załatwienia wniosku w terminie miesiąca o powiadomienia o tym wnioskodawcy (art. 242 i 244 KPA). Wpływające sygnały RZGW we Wrocławiu powinien zatem rozpatrywać w trybie wnioskowym określonym w KPA.

(akta kontroli: tom I str. 5, 28, 177-182, 201-202)

3. W toku prowadzonych kontroli legalności wylotów ścieków RZGW we Wrocławiu nie prowadził kontroli poziomu i wielkości zanieczyszczeń wprowadzanych przez niezidentyfikowane wyloty do odbiorników ścieków, czym nie wywiązywano się z obowiązków wynikających z art. 334 pkt 1 Prawa wodnego.

Zastępca Dyrektora RZGW we Wrocławiu ds. Usług Wodnych i Zarządzania Środowiskiem Wodnym wyjaśnił, że zgodnie z art. 335 ust. 5 pkt 1 Prawa wodnego, kontrolę w zakresie określonym w art. 334 pkt 2 i 3 Prawa wodnego dotyczącą pobranych wód oraz ochrony wód przed zanieczyszczeniami, wykonuje Inspekcja Ochrony Środowiska. Ustawodawca postanowił, że PGW Wody Polskie nie posiada stosownych certyfikacji, przyrządów ani osób uprawnionych do poboru próbek celem zbadania ich składu fizykochemicznego oraz nie posiada takich uprawnień kontrolnych, a co więcej pracownicy PGW Wody Polskie nie są biegli w metodykach pobierania, badania i interpretowania takich badań. Na podstawie art. 2 ust. 1 pkt 2a lit. a ustawy IOŚ, przypisano jej prowadzenie działalności laboratoryjnej polegającej na wykonywaniu badań, w tym pobieraniu próbek, wykonywaniu pomiarów i analiz na potrzeby państwowego monitoringu środowiska oraz działań kontrolnych. Dodał także, że brak jest analogicznych regulacji odnoszących się do PGW Wody Polskie. W dalszym ciągu wyjaśnień Zastępca Dyrektora RZGW we Wrocławiu wskazał także, że RZGW we Wrocławiu nie otrzymał dodatkowych środków finansowych na zlecenie badań jakości substancji odprowadzanych czynnymi wylotami, nie było także takich środków zabezpieczonych w budżecie, w związku z czym takich badań nie wykonywano. Dodał także, że proces weryfikacji wylotów nie zakładał wykonywania badań jakości wód, a jedynie ich inwentaryzację w terenie, a do podejmowania dalszych działań niezbędne będą wytyczne Prezesa PGW Wody Polskie.

NIK wskazuje jednak, że przywołany art. 334 pkt 2 i 3 Prawa wodnego dotyczy przestrzegania warunków ustalonych w pozwoleniach wodnoprawnych i zintegrowanych, i w takich wypadkach rzeczywiście zgodnie z art. 335 ust. 5 pkt 1 Prawa wodnego wykonuje Inspekcja Ochrony Środowiska. W przypadku wylotów niezidentyfikowanych, które nie mają powiązania z konkretną wydaną decyzją wodnoprawną lub zintegrowaną, nie można jednak mówić o przestrzeganiu warunków ustalonych w takich decyzjach, więc zgodnie z wolą ustawodawcy przypadki takie nie stanowią wyłączenia spod kompetencji kontrolnych PGW Wody Polskie, określonych w art. 335 ust. 1 pkt 1 Prawa wodnego, należąc do zakresu szeroko pojętego gospodarowania wodami. Zatem brak kompetencji pracowników, środków technicznych i finansowych nie stanowi wytłumaczenia braku działań w tym zakresie.

(akta kontroli: tom I str. 45-47, 171-172, 214, 243-244, 252-253; tom II str. 72-203 plik 89, 99-101, 144-317, 437-456, 462-486, 517-519, 1132-1139, 204-318 plik 912-1019, 1127-1131)

RZGW we Wrocławiu nie był przygotowany na kryzys ekologiczny jaki wystąpił na rzece Odrze latem 2022 r. Wynikało to przede wszystkim z systemowych uwarunkowań działania jednostki, które nie stwarzały warunków do ograniczania ryzyka występowania takich zdarzeń, ich właściwego identyfikowania i odpowiedniego reagowania na nie.

W szczególności proces wydawania pozwoleń wodnoprawnych, oparty na przepisach Prawa wodnego, nie wpływał na zmniejszenie ryzyka wystąpienia kryzysu ekologicznego. Nie wymagał on bowiem bilansowania zanieczyszczeń kumulowanych w odbiornikach ścieków, bieżącego monitoringu jakości ścieków wprowadzanych do odbiorników oraz podejmowania działań dostosowawczych do aktualnego stanu biologicznego wód odbiornika. Dodatkowo pozwolenia wodnoprawne powinny zapewniać wypełnianie celów środowiskowych wyznaczonych w Planie gospodarowania. W okresie objętym kontrolą plan ten dla Odry był ustalony w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 18 października 2016 r. Nie przewidziano w nim zjawisk takich, jak wystąpiły latem 2022 r.

Ponadto SIGW mający za zadanie ewidencjonowanie danych dotyczących gospodarowania wodami, nie pozwalał na dostęp do wszystkich gromadzonych danych w zakresie gospodarowania wodami oraz nie został zasilony we wszystkie dane dotyczące pozwoleń wydanych przed 2018 r. Natomiast prowadzone uzupełniające ewidencje pomocnicze nie zapewniały wymiany danych oraz nie były dostępne z innych poziomów zarządzania niż RZGW we Wrocławiu. Rejestry te nie zawierały także 19 spośród 144 sprawdzonych przez NIK pozwoleń wodnoprawnych lub zintegrowanych wydanych przez inne organy, co naruszało art. 329 ust. 2 pkt 10 i 11 w związku z art. 330 ust. 1 Prawa wodnego. Dodatkowo, ewidencje pomocnicze dotyczące badań jakości odprowadzanych ścieków dokonywanych przez podmioty, którym udzielono pozwoleń wodnoprawnych, były prowadzone tradycyjnie w postaci papierowej, co minimalizowało ich przydatność w analizie i agregacji zgromadzonych w nich danych.

Prowadzone przez RZGW we Wrocławiu kontrole gospodarowania wód były wykonywane systematycznie i dokonywane były w czasie pracy jednostki. Kontrole te odbywały się w głównej mierze na podstawie wpływających do jednostki wniosków, informacji od społeczeństwa bądź sygnałów zewnętrznych, a także zostały zaplanowane jako działania, mające na celu redukcję emisji i zrzutów substancji priorytetowych oraz zapewnienie ciągłości biologicznej rzek i potoków w zakresie kontroli funkcjonowania urządzeń do migracji ryb. Zarazem w toku prowadzonych kontroli legalności wylotów ścieków RZGW we Wrocławiu nie prowadził kontroli poziomu i wielkości zanieczyszczeń wprowadzanych przez niezidentyfikowane wyloty do odbiorników ścieków, czym nie wywiązywano się z obowiązków wynikających z art. 334 pkt 1 Prawa wodnego.

OBSZAR

2. Działania podjęte w sytuacji wystąpienia w 2022 r. zagrożenia związanego z jakością wód rzeki Odry

Opis stanu faktycznego

2.1. Informacje o występowaniu śniętych ryb w Odrze RZGW we Wrocławiu uzyskiwał na przełomie lipca i sierpnia 2022 r. z wielu źródeł. I tak: 27 lipca 2022 r. – od kierownika Stopnia Wodnego w Oławie, który uzyskał je od przepływających przez służbę wędkarzy; 28 lipca 2022 r. w wyniku obserwacji poczynionych przez kierownika Stopnia Wodnego w Oławie; 1 sierpnia 2022 r. w wyniku obserwacji pracownika Stopnia Wodnego w Ratowicach; 4 sierpnia 2022 r. poprzez powiadomienie Centrum Operacyjnego RZGW we Wrocławiu przez Wojewódzkie Centrum Zarządzania Kryzysowego (zgłoszenie dotyczyło miejscowości Klucze koło Głogowa); 4 sierpnia

2022 r. z WIOŚ we Wrocławiu⁶⁷ oraz 5 sierpnia 2022 r. – informacje otrzymane od wędkarzy (w okolicach Głogowa).

(akta kontroli: tom I str. 5, 33; tom II str. 72-203 plik 319-338, 1112-1114)

2.2. Po otrzymaniu pierwszych informacji o występowaniu śniętych ryb, Zarządy Zlewni we Wrocławiu i Zielonej Górze podjęły patrolowanie Odry (pracownicy Stopni Wodnych i Zespołów ds. Obiektów Hydrotechnicznych) oraz jej dopływów i kanałów (pracownicy Nadzorów Wodnych). Sygnały o występowaniu śniętych ryb były weryfikowane w terenie przez pracowników Zarządów Zlewni lub Nadzorów Wodnych. Potwierdzone zdarzenia były dokumentowane stosownymi notatkami, zgłoszeniami, mapkami orientacyjnymi miejsca zdarzenia, fotografiami. Opisane działania były inicjowane przez RZGW we Wrocławiu oraz jednostki podległe, tj. Zarządy Zlewni we Wrocławiu i Zielonej Górze. Jednostki terenowe przekazywały informacje z terenu do RZGW we Wrocławiu. Jak wskazał Dyrektor RZGW we Wrocławiu, dyrekcja RZGW we Wrocławiu uczestniczyła w codziennych naradach prowadzonych w formie wideokonferencji z KGZW, na których była raportowana bieżąca sytuacja na Odrze oraz omawiano podejmowane działania.

Właściwe Oddziały Polskiego Związku Wędkarskiego⁶⁸, jako użytkownicy obwodów rybackich nr 1 – 10 na rzece Odrze⁶⁹, zgodnie z zawartymi umowami oddania w użytkowanie obwodu rybackiego, odpowiadały za usuwanie śniętych ryb do czasu, gdy powzięto pewność, że zjawisko to miało charakter wynikający z naruszenia norm środowiskowych lub działań i zaniechań osób trzecich⁷⁰.

Na obszarze województwa lubuskiego od 12 sierpnia 2022 r. odławianiem śniętych ryb zajmowały się na polecenie Wojewody Lubuskiego inne służby.

(akta kontroli: tom I str. 5, 34-35; tom II str. 72-203 plik 319-338, 1112-1114, 204-318 plik 1122-1131)

2.3. W związku ze stwierdzeniem zjawiska śnięcia ryb, od 27 lipca 2022 r. wprowadzono stałą obserwację sytuacji w rejonach ich wystąpienia pod kątem występowania niepokojących zjawisk, takich jak: pojawienie się śniętych ryb w kolejnych lokalizacjach, spienienie wody, występowanie substancji oleistych na jej powierzchni i innych. Obserwację prowadzono z wody z wykorzystaniem jednostek pływających oraz z lądu, dokonując objazdów. Wprowadzono codzienne raportowanie do Centrum Operacyjnego RZGW we Wrocławiu o podejmowanych działaniach.

Pracownicy Stopnia Wodnego w Oławie (Zarząd Zlewni we Wrocławiu) w niewielkim stopniu brali udział w akcji odławiania śniętych ryb w rejonie śluzy Oława od 29 do 31 lipca 2022 r. Akcja była prowadzona głównie siłami PZW. Masę odłowionych ryb oszacowano na 4 do 5 ton.

W odławianie martwych ryb zaangażowani byli również od 10 do 11 sierpnia 2022 r. w okolicach Krosna Odrzańskiego, Słubic i miejscowości Cigacice, pracownicy Zarządu Zlewni w Zielonej Górze. Ilość odłowionych ryb oszacowano na 5,2 do 5,3 ton. W dniu 12 sierpnia 2022 r. akcja odławiania ryb przy udziale pracowników RZGW we Wrocławiu na terenie województwa lubuskiego została wstrzymana na skutek poleceń wydanych przez Policję, wojsko i służby Wojewody Lubuskiego. Od 13 sierpnia 2022 r. pracownicy Zarządu Zlewni we Wrocławiu i Zielonej Górze oraz pracownicy Nadzorów Wodnych pełnili codzienne dyżury, podczas których przyjmowano sygnały o sytuacji na Odrze, które po weryfikacji prowadzonej przez pracowników terenowych, były od 5 sierpnia 2022 r. codziennie raportowane do Centrum Operacyjnego RZGW we Wrocławiu. Na tej podstawie Centrum Operacyjne w okresie od 13 sierpnia 2022 r. do 11 października 2022 r. sporządzało codzienne

⁶⁷ Wystąpienie nr 420-24/2022 z 3 sierpnia 2022 r.

⁶⁸ Dalej: PZW.

⁶⁹ PZW Okręg Zielona Góra – Obwód nr 1, nr 9 i nr 10; PZW Okręg Gorzów Wlkp. – Obwód nr 2; PZW Okręg Wrocław – Obwód nr 3, nr 4, nr 5 i nr 6; PZW Okręg Legnica – Obwód nr 7 i nr 8.

⁷⁰ Pismo z 3 sierpnia 2022 r. WIOŚ we Wrocławiu z wynikami badań.

raporty zbiorcze o sytuacji na Odrze i okolicznych zalewach. Nie badano gatunków odłowionych padłych ryb.

Według Dyrektora RZGW we Wrocławiu w związku z akcją prowadzoną na rzece Odrze nie były generowane dodatkowe koszty dla RZGW we Wrocławiu, poza zwiększonymi kosztami paliwa zużytego do jednostek pływających i samochodów służbowych, które nie zostały przez niego zwymiarowane. Wskazał on, że pracownicy RZGW we Wrocławiu, uczestniczący w akcji odławiania śniętych ryb korzystali ze służbowej odzieży ochronnej (ubrania robocze, gumowe rękawice robocze, buty gumowe i maseczki). Środki ochrony osobistej i środki finansowe nie były przekazywane innym podmiotom zewnętrznym uczestniczącym w tej akcji.

Według Zastępcy Dyrektora RZGW we Wrocławiu ds. Usług Wodnych i Zarządzania Środowiskiem Wodnym, kontrolowana jednostka nie posiadała informacji o przebiegu i rezultatach postępowania prowadzonego przez Regionalną Dyрекcję Ochrony Środowiska we Wrocławiu⁷¹, dotyczącego kryzysu na Odrze w lecie 2022 r.

RZGW we Wrocławiu nie podejmował innych działań niż opisane w tym rozdziale niniejszego wystąpienia pokontrolnego, dotyczących identyfikacji głównych miejsc namnażania *Prymnesium parvum*⁷², rozwoju źródła zagrożenia, powstrzymania rozprzestrzeniania się tych substancji i organizmów, a także ich eliminacji oraz ograniczenia ryzyka ponownego wystąpienia nasilenia się tego zjawiska.

(akta kontroli: tom I str. 5, 21-22, 183-188, 252; tom II str. 70-71, 72-203 plik 319-338, 1112-1114)

2.4. Centrum Operacyjne RZGW we Wrocławiu sporządzało codzienne raporty zbiorcze przekazywało do wojewódzkich centrów zarządzania kryzysowego województwa dolnośląskiego i lubuskiego. RZGW we Wrocławiu prowadził również bieżącą wymianę informacji pomiędzy wszystkimi instytucjami, mogącymi mieć znaczenie w sprawie sytuacji na Odrze. Każdy sygnał o występowaniu śniętych ryb był niezwłocznie weryfikowany w terenie przez pracowników Zarządów Zlewni lub Nadzorów Wodnych, po czym następowało zgłoszenie do odpowiednich instytucji, w tym do KZGW, do właściwego WIOŚ, celem pobrania prób i przeprowadzenia badań jakości wód, Inspekcji Weterynaryjnej, właściwych samorządów oraz do PZW. Z powyższymi instytucjami współpraca odbywała się w ramach kompetencji posiadanych na podstawie powszechnie obowiązujących przepisów prawa.

W celu powiadomienia ludności o zaistniałej sytuacji na rzece Odrze, od 5 do 19 sierpnia 2022 r. na stronie internetowej RZGW we Wrocławiu⁷³ publikowano bieżące informacje i komunikaty związane z sytuacją na Odrze. Ponadto RZGW we Wrocławiu w związku z zaistniałą sytuacją wystąpił 4 sierpnia 2022 r. i 11 sierpnia 2022 r. do Marszałka Województwa Dolnośląskiego, a 10 sierpnia 2022 r. do Marszałka Województwa Lubuskiego, o wprowadzenie czasowego zakazu amatorskiego połowy ryb w rzece Odrze.

Do 4 sierpnia 2022 r., tj. do dnia uzyskania wyników badania jakości wody w Odrze, przekazanych przez WIOŚ we Wrocławiu z próbek pobranych w miejscowości Lipki 28 sierpnia 2022 r., RZGW we Wrocławiu nie dysponował informacjami, wskazującymi na wystąpienie innych przyczyn śnięcia ryb niż naturalne⁷⁴.

Pismem z 4 sierpnia 2022 r. Dyrektor Zarządu Zlewni we Wrocławiu dokonał zgłoszenia do Komisariatu Policji Wrocław Śródmieście w sprawie ewentualnego zatrucia Odry. Dyrektor Zarządu Zlewni w Zielonej Górze, w związku z zatruciem Odry, dokonał w dniu 10 sierpnia 2022 r. zgłoszeń do Prokuratury Rejonowej w Zielonej Górze oraz Komisariatu Policji w Sulechowie. W sprawie zanieczyszczenia

⁷¹ Dalej: RDOŚ.

⁷² Grupa jednokomórkowych mikroorganizmów nazywanych haptofitami, znana pod nazwą „złota alga”.

⁷³ Publikacja według stanu na dzień 5 grudnia 2022 r. na stronie: <https://wroclaw.wody.gov.pl/aktualnosci/1696-komunikat-dotyczacy-pojawienia-sie-snietych-ryb-w-odrze>.

⁷⁴ Przyducha spowodowana niskimi stanami wód oraz długotrwałymi upałami w miejscach o niewielkim przepływie wody, np. śluzy lub odnogi rzeki, odcięte od nurtu, ze względu na niski stan wody.

Odry w rejonie Oławy, RZGW we Wrocławiu złożył 2 września 2022 r. zawiadomienie do Prokuratury Rejonowej w Oławie.

Do końca października 2022 r. przedstawiciele RZGW we Wrocławiu uczestniczyli w 12 posiedzeniach Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego we Wrocławiu, w dwóch posiedzeniach Wojewódzkiego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w Gorzowie Wielkopolskim oraz w jednym posiedzeniu połączonych sztabów wojewódzkich, na których zabierali głos w sprawach dotyczących m.in. uczestnictwa RZGW we Wrocławiu w zbieraniu śniętych ryb, udostępniania w tym celu sprzętu pływającego oraz monitorowania sytuacji w terenie. Ponadto przedstawiciele RZGW we Wrocławiu m.in. raportowali aktualny stan Odry na podstawie dokonywanych obserwacji w terenie. Pracownicy Centrum Operacyjnego Ochrony Przeciwpowodziowej RZGW we Wrocławiu zostali zobligowani do zbierania wszelkich sygnałów o zjawisku śnięcia ryb oraz potencjalnych zgłoszeń o zanieczyszczeniach i przekazywania ich do odpowiednich centrów zarządzania kryzysowego, co zostało wdrożone⁷⁵. Z inicjatywy przedstawicieli RZGW we Wrocławiu zostały udostępnione jednostki pływające do akcji odławiania śniętych ryb.

(akta kontroli: tom I str. 5, 22-25, 183-192, 228-230; tom II str. 72-203 plik 141-144, 319-338, 511-520, 1112-1114)

2.5. W obowiązujących instrukcjach gospodarowania wodą oraz w pozwoleniach wodnoprawnych dla zbiorników retencyjnych, zostały określone ich funkcje, takie jak rolnicza z regulacją stosunków wodno-gruntowych, zaopatrzenia w wodę komunalną, retencjonowania i magazynowania wód, alimentacji przepływów niskich w rzece, przeciwpowodziowa, żegluga, turystyczna, rekreacyjna i wędkarska. Powyższe dokumenty nie wskazywały na możliwość wykorzystania zbiorników w celu zniwelowania zanieczyszczenia wód.

Jak wskazał Dyrektor RZGW we Wrocławiu, jakiegokolwiek próby zadziałania nie znając przyczyny zanieczyszczenia na Odrze mogłoby przyczynić się do pogorszenia stanu środowiskowego. Zapewnienie odpowiedniej ilości i jakości wody na potrzeby ludności, przemysłu i rolnictwa było realizowane poprzez utrzymywanie odpływu zgodnego z ww. dokumentami.

Dyrektor RZGW we Wrocławiu wskazał również, że nie ma podstawy prawnej do zobowiązania podmiotów posiadających pozwolenia wodnoprawne na wprowadzanie ścieków do wód, do czasowego faktycznego wstrzymania lub ograniczenia przez nich zrzutu ścieków. Zgodnie z art. 343 Prawa wodnego, decyzja o wstrzymaniu działalności zakładu mogłaby nastąpić jedynie na skutek nieusuniętych przez ten zakład stwierdzonych zaniedbań. Zgodnie z art. 415 pkt 7 Prawa wodnego, pozwolenie wodnoprawne można cofnąć lub ograniczyć bez odszkodowania, jeżeli nastąpiło zagrożenie osiągnięcia celów środowiskowych i jest to uzasadnione danymi z monitoringu wód oraz wynikami dodatkowego przeglądu pozwoleń wodnoprawnych, o którym mowa w art. 325 ust. 1 pkt 2. Kwestie związane z prowadzeniem przeglądów pozwoleń wodnoprawnych zostały opisane w pkt III.1.7. niniejszego wystąpienia pokontrolnego. Dyrektor RZGW we Wrocławiu wystąpił w dniu 2 listopada 2022 r. do Marszałka Województwa Dolnośląskiego o przeprowadzenie na podstawie art. 216 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska⁷⁶, przeglądów pozwoleń wydanych dla podmiotów odprowadzających ścieki do Odry, w szczególności dla KGHM Polska Miedź S.A., Energetyka Lubin S.A. i PCC Rokita S.A.

(akta kontroli: tom I str. 6, 35-38, 50-52; tom II str. 72-203 plik 4-86, 433-435, 457, 1120, 204-318 plik 909, 1118-1136)

⁷⁵ Działania w tym zakresie opisano w pkt. III.2.3. oraz III.2.4. niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

⁷⁶ Dz. U. z 2022 r. poz. 2556, ze zm.

2.6. RZGW we Wrocławiu wraz z podległymi jej jednostkami zgodnie z przepisami art. 240 Prawa wodnego ma za zadanie realizować i współdziałać w realizacji zadań służących prowadzeniu zrównoważonego gospodarowania wodami, w tym osiągnięciu celów środowiskowych o których mowa w art. 56, 57, 59 i 61 Prawa wodnego⁷⁷.

Według Dyrektora RZGW we Wrocławiu, zrównoważone gospodarowanie wodami polega na równoprawnym traktowaniu użytkowników wód, tj. sektora komunalnego, przemysłu i rolnictwa, przy uwzględnieniu konieczności ochrony środowiska naturalnego. Wszystkie potrzeby korzystających z wód są zapewnione poprzez racjonalne korzystanie z zasobów wodnych przy równoczesnym zachowaniu celów środowiskowych dla poszczególnych jednolitych części wód. Powyższa zasada odzwierciedlona jest w Planie Gospodarowania, który jest cyklicznie aktualizowanym (co sześć lat) dokumentem planistycznym. Sam Plan Gospodarowania zawiera m.in. podsumowanie działań podstawowych i działań uzupełniających dla jednolitych części wód powierzchniowych i jednolitych części wód podziemnych, które są zaplanowane do realizacji dla konkretnego cyklu planistycznego.

Zdaniem Dyrektora RZGW we Wrocławiu zdarzenie na Odrze, które miało miejsce w lipcu i sierpniu 2022 r. było niedającą się przewidzieć sytuacją, niewystępującą wcześniej i w związku z tym nie ma dla niej opracowanych działań w obowiązującym Planie Gospodarowania.

Po wystąpieniu masowego śnięcia ryb RZGW we Wrocławiu, jego jednostki organizacyjne oraz pracownicy uczestniczyli w akcji odławiania śniętych ryb i innych martwych organizmów oraz patrolowali rzekę. Odłów rozpoczęto 29 lipca 2022 r. na Stopniu Wodnym w Oławie, we współpracy z członkami PZW jako użytkownikami obwodów rybackich. W dniu następnym do akcji włączyła się Państwowa Straż Pożarna, a 31 lipca 2022 r. do akcji odławiania włączono także łódź roboczą RZGW we Wrocławiu. W następnych dniach pracownicy RZGW we Wrocławiu patrolowali kilka razy dziennie rzekę w celu zweryfikowania czy śnięte ryby pojawiły się w innych miejscach. Wraz z rozwojem sytuacji od 4 sierpnia 2022 r. do działań patrolowych i odławiania martwych ryb zostały włączone zespoły Zarządu Zlewni w Zielonej Górze, wyposażone w sześć jednostek pływających wraz z załogami, operujące na Odrze pomiędzy Głogowem a Słubicami. Działania te zakończono 11 sierpnia 2022 r. w związku z przejściem tych działań na terenie województwa lubuskiego przez wojsko i straż pożarną. Jednostki pływające udostępniano również na potrzeby działań pracowników WIOŚ oraz RDOŚ na wodzie, a także udostępniono barkę do akcji realizowanej na zalewie w Czernicy⁷⁸, na którą strażacy dostarczali w workach śnięte ryby, które następnie były przekazywane do utylizacji na lądzie.

Według Zastępcy Dyrektora RZGW we Wrocławia ds. Usług Wodnych i Zarządzania Środowiskiem Wodnym, na odcinku administrowanym przez RZGW we Wrocławiu, w okresie od lipca 2022 r. nie były wstrzymywane prace utrzymaniowe,

⁷⁷ Celem środowiskowym dla jednolitych części wód powierzchniowych niewyznaczonych jako sztuczne lub silnie zmienione jest ochrona oraz poprawa ich stanu ekologicznego i stanu chemicznego, tak aby osiągnąć co najmniej dobry stan ekologiczny i dobry stan chemiczny wód powierzchniowych, a także zapobieganie pogorszeniu ich stanu ekologicznego i stanu chemicznego (art. 56 Prawa wodnego). Celem środowiskowym dla sztucznych i silnie zmienionych jednolitych części wód powierzchniowych jest ochrona tych wód oraz poprawa ich potencjału ekologicznego i stanu chemicznego, tak aby osiągnąć co najmniej dobry potencjał ekologiczny i dobry stan chemiczny wód powierzchniowych, a także zapobieganie pogorszeniu ich potencjału ekologicznego oraz stanu chemicznego (art. 57 Prawa wodnego). Celem środowiskowym dla jednolitych części wód podziemnych jest: zapobieganie lub ograniczanie wprowadzania do nich zanieczyszczeń; zapobieganie pogorszeniu oraz poprawa ich stanu; ich ochrona i podejmowanie działań naprawczych, a także zapewnianie równowagi między poborem a zasilaniem tych wód, tak aby osiągnąć ich dobry stan (art. 59 Prawa wodnego). Celem środowiskowym dla obszarów chronionych jest osiągnięcie norm i celów wynikających z przepisów, na podstawie których te obszary chronione zostały utworzone, przepisów ustanawiających te obszary lub dotyczących tych obszarów, o ile nie zawierają one w tym zakresie odmiennych uregulowań (art. 61 ust. 1 Prawa wodnego).

⁷⁸ Zalew w Czernicy (gmina Czernica, powiat wrocławski) połączony jest z wodami rzeki Odry.

modernizacyjne lub inwestycyjne. RZGW we Wrocławiu nie wnioskował także o wstrzymanie lub ograniczenie zrzutu ścieków.

(akta kontroli: tom I str. 12-14, 20-25, 35-39, 47, 183-192; tom II str. 72-203 plik 141-144, 318-338, 511-520, 1112-1114)

2.7. W III kwartale 2022 r., po uzyskaniu informacji o śniętych rybach na Odrze, pracownicy RZGW we Wrocławiu przeprowadzili 27 kontroli gospodarowania wodami przez podmioty posiadające pozwolenia wodnoprawne. Wyboru podmiotów dokonano w oparciu o cel korzystania z wód (m.in. ustalone w pozwoleniu normy dla siarczanów, chlorków, wapnia, sodu, przewodności) oraz miejsce dokonywanego zrzutu (rzeka Odra). Pracownicy RZGW we Wrocławiu uczestniczyli w tym okresie także w pięciu kontrolach prowadzonych przez WIOŚ w tym zakresie.

W toku prowadzonych działań oraz kontroli gospodarowania wodami współdziałano z WIOŚ we Wrocławiu oraz Zielonej Górze, Komendą Powiatową Państwowej Straży Pożarnej i Komendą Powiatową Policji w Oławie oraz Brzegu, Komisariatem Policji w Jelczu-Laskowicach i z jednostkami samorządu terytorialnego⁷⁹.

(akta kontroli: tom I str. 12-14, tom II str. 72-204 plik 99-101)

2.8. W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, w toku wyżej wskazanych kontroli, do ośmiu podmiotów kontrolowanych skierowano zarządzenia pokontrolne na podstawie art. 341 ust. 1 pkt 1 Prawa wodnego. Zarządzenia dotyczyły: niezwłocznego zainstalowania sprawnego przepływomierza na rurociągu odprowadzającym ścieki, prowadzenia rejestru przepływu ścieków w okresie miesięcznym na podstawie dokonanych odczytów, utrzymania we właściwym stanie technicznym wylotu ścieków oczyszczonych do odbiornika, wyposażenia systemu kanalizacji odprowadzającej wody opadowe i roztopowe w separator substancji ropopochodnych, przestrzegania dopuszczalnej pozwoleniem ilości ścieków oczyszczonych odprowadzanej do odbiornika, niezwłocznego usunięcia awarii pomp, zgłaszania występujących awarii, zaprzestania odprowadzania nieoczyszczonych ścieków komunalnych, przestrzegania częstotliwości i sposobu prowadzonych badań oraz zakresu pomiaru jakości wprowadzanych ścieków/wód opadowych.

W jednym przypadku po ustaleniach kontrolnych w związku z dokonywaniem zrzutów nieoczyszczonych ścieków niezgodnie z wydanym pozwoleniem wodnoprawnym wystąpiono do Zarządu Zlewni we Wrocławiu z wnioskiem o wszczęcie postępowania administracyjnego przewidzianego przepisami ustawy, tj. wystąpiono z wnioskiem o cofnięcie pozwolenia wodnoprawnego i wszczęto w tej sprawie postępowanie⁸⁰. W kolejnym przypadku w ramach monitorowania sytuacji po przeprowadzonej kontroli i zaistnieniu nowych okoliczności zawiadomiono Prokuraturę Rejonową w Oławie⁸¹.

Podczas tych kontroli nie stwierdzono przypadku korzystania ze środowiska bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego. Kontrole te zostały wykonane i w czasie przeprowadzenia czynności kontrolnych⁸² nie upłynął jeszcze termin realizacji zarządzeń pokontrolnych.

W przypadku jednej z prowadzonych kontroli stwierdzono, że część czynności została przeprowadzona nierzetelnie, tzn. z reakcją kontrolerów RZGW we Wrocławiu nie spotkał się przypadek wykonywania pomiarów parametrów rzeki Odry niezgodnego z warunkami określonymi w pozwoleniu wodnoprawnym, co opisano szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*.

(akta kontroli: tom I str. 13-14, 174-175, 210-211; tom II str. 72-203 plik 89, 99-101, 144-317, 437-456, 462-486, 517-519, 530-1044, 1132-1139, 204-318 plik 912-1019, 1127-1131)

⁷⁹ Szerzej opisano w pkt. 1.4, 1.6, 2.4 i 2.8 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

⁸⁰ Pismo WR.RUK.452.119.2022.MK z 12 września 2022 r.

⁸¹ Zawiadomienie o podejrzeniu przestępstwa ściganego z urzędu polegającego na prawdopodobnym zanieczyszczeniu rzeki – pismo WR.RUK.452.12.2021.2022.TSZ z 2 września 2022 r. skierowane do Prokuratury Rejonowej w Oławie.

⁸² Tj. do 9 grudnia 2022 r.

2.9. Dyrektor RZGW we Wrocławiu wskazując na bariery w sprawnej identyfikacji przyczyn, skali oraz skutków kryzysu ekologicznego Odry oraz podejmowania dalszych działań zmierzających do ograniczenia negatywnego wpływu zanieczyszczenia tej rzeki na środowisku podkreślił brak uprawnień PGW Wody Polskie do podejmowania i prowadzenia czynności śledczych mających na celu ustalenie przyczyn i podmiotów odpowiedzialnych za śnięcie ryb w rzece Odrze. Dlatego jego zdaniem niezbędna w tym zakresie jest współpraca z innymi organami Państwa. Szacowanie skutków tego zdarzenia wymaga również szerokiej analizy z zakresu wielu dziedzin i przy uwzględnieniu oddziaływań wielu czynników, o których wiedzę posiadają różne organy Państwa.

Według informacji udzielonych przez Dyrektora RZGW we Wrocławiu, działania prowadzone przez organy państwowe, łącznie z Prokuraturą, do tej pory nie pozwoliły na jednoznaczne ustalenie przyczyn i podmiotów odpowiedzialnych za zaobserwowane w sierpniu 2022 r. pogorszenie jakości ekosystemu wodnego rzeki Odry i śnięcie ryby. Skala zjawiska oraz jego problematyczny charakter ujęte zostały w przygotowanym pod nadzorem Ministerstwa Klimatu i Środowiska „Wstępnym raporcie Zespołu ds. sytuacji na rzece Odrze” pod redakcją Instytutu Ochrony Środowiska - Państwowego Instytutu Badawczego. Podejmowane w przyszłości działania będą zależne od ostatecznych konkluzji w przygotowywanym raporcie końcowym. Dopiero o zakończeniu prowadzonych prac, zdaniem Dyrektora RZGW we Wrocławiu, będzie można oceniać, które z podejmowanych w trakcie trwania kryzysu działań były właściwe, a które nie. Wówczas będzie możliwe również wdrożenie nowych procedur i wprowadzanie zmian do obowiązujących ustaw tak, aby w przyszłości nie dopuścić do kolejnego takiego zdarzenia na rzece.

(akta kontroli: tom I str. 57-58)

2.10. W celu zapobiegania występowania podobnych zdarzeń w przyszłości i minimalizacji ich skutków RZGW we Wrocławiu: [1] kontynuował weryfikację i identyfikację wylotów oraz zgodności z prawem korzystania z wód, związanych z istnieniem czynnych i nieczynnych urządzeń wodnych (wylotów) służących do odprowadzania do wód (rzek i kanałów) oczyszczonych ścieków lub wód opadowych i roztopowych⁸³; [2] przeprowadził i planuje przeprowadzać kontrolę gospodarowania wód w latach następnych przy większym wykorzystaniu bazy SIGW i analizie wydanych decyzji dla zakładów posiadających pozwolenia wodnoprawne na wprowadzanie oczyszczonych ścieków do rzeki Odry celem lepszego profilowania i typowania podmiotów do kontroli; [3] zwrócił się do Marszałka Województwa Dolnośląskiego o przeprowadzenie przeglądu wydanych przez ten organ pozwoleń zintegrowanych, rozważenie uzależnienia zrzutów ścieków zasolonych od wielkości przepływu w rzece oraz zobowiązania beneficjentów decyzji o przedłożeniu przeglądów ekologicznych instalacji⁸⁴; [4] przystąpił do przeprowadzania wzmożonych przeglądów pozwoleń wodnoprawnych; [5] według stanu na 9 grudnia 2022 r. wszczęto cztery postępowania z art. 410 Prawa wodnego, w celu nałożenia na przedsiębiorcę posiadającego pozwolenie wodnoprawne obowiązku wykonania ekspertyzy w związku z pogorszeniem się jakości wód i ekosystemów od wód zależnych; [6] przy wydawaniu kolejnych zgód wodnoprawnych na odprowadzanie oczyszczonych ścieków zawierających znaczne ilości chlorków i siarczanów, podmiot ubiegający się o taką decyzję będzie zobowiązany do uzależniania wielkości zrzutów od przepływu wody w rzece, a także rozważał zobowiązanie wnioskodawców do częstszych, ewentualnie ciągłych, pomiarów wód rzek będących odbiornikami ścieków, biorąc pod uwagę ochronę zasobów środowiska, interesów ludności i gospodarki, w zasięgu oddziaływania zamierzonego korzystania z wód.

(akta kontroli: tom I str. 54-55, 176, 195-196, 214-215; tom II str. 72-203 plik 433-435, 457-459, 487-507, 204-318 plik 909, 1136)

⁸³ O czym szerzej mowa w pkt. 1.5 i 1.6 niniejszego wystąpienia pokontrolnego.

⁸⁴ Pismo WR.RUK.0800.1.2022.SJ z 2 listopada 2022 r.

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W toku kontroli przeprowadzanej przez RZGW we Wrocławiu w jednym z podmiotów odprowadzających ścieki przemysłowe do rzeki Odry⁸⁵ nie zakwestionowano i nie wyjaśniono przypadku nieprzestrzegania warunków pozwolenia wodnoprawnego⁸⁶, co było działaniem nierzetelnym. Według przekazanych dokumentów przedmiotowej kontroli, w dniu 28 lipca 2022 r. podmiot nie prowadził zrzutów do odbiornika (rzeki Odry)⁸⁷, natomiast w tym dniu wykonano badanie jakości wody odbiornika – rzeki Odry⁸⁸, pomimo że zgodnie z warunkami pozwolenia wodnoprawnego badania takie należało prowadzić w czasie prowadzenia zrzutu ścieków w celu ustalenia ich wpływu na jakość wód odbiornika⁸⁹.

Dyrektor RZGW we Wrocławiu wyjaśnił, że prowadzący na zlecenie kontrolowanego badania pobrał próbki z rzeki Odry 28 lipca 2022 r. zgodnie z harmonogramem, gdyż był to jedyny pobór prób w tym miesiącu, ze względu na przerwę w zrzucie w okresie 5-26 lipca 2022 r., a nie kwestionowano tego faktu podczas kontroli, ponieważ kontrolowany podmiot był zobowiązany do monitorowania jakości wody w odbiorniku i w związku z trwającą przerwą w odprowadzaniu, dokonał poboru prób wody z rzeki zaraz po dokonaniu zrzutu próbnego.

NIK wskazuje, że ww. zrzut próbny nastąpił dzień przed przeprowadzonym badaniem, tj. 27 lipca 2022 r., a intencją wynikającą z warunków pozwolenia wodnoprawnego jest badanie wpływu odprowadzanych ścieków na jakość wód odbiornika, a nie realizacja harmonogramu badań. Zatem przeprowadzenie badania w dniu nieprzeprowadzenia zrzutów należało zakwestionować jako niezgodne z warunkami pozwolenia wodnoprawnego, czego nie zakwestionowano w momencie kontroli. Ze względu na incydentalny charakter nieprawidłowości w powyższym zakresie NIK odstępuje od sformułowania wniosku w tej sprawie.

(akta kontroli: tom I str. 13-14, 174-175, 210-211; tom II str. 72-203 plik 530-1044)

OCENA CZĄSTKOWA

W reakcji na kryzys ekologiczny jaki wystąpił na rzece Odrze latem 2022 r., w RZGW we Wrocławiu podejmowano działania wynikające z możliwości jednostki i warunków zmieniających się wraz z rozwojem wydarzeń. Przede wszystkim udostępniano sprzęt pływający innym podmiotom, monitorowano stan wód rzeki Odry, informowano społeczeństwo o stanie i jakości wód rzeki Odry oraz prowadzono kontrolę gospodarowania wód.

W czasie trwania kontroli NIK, RZGW we Wrocławiu prowadził przegląd udzielonych pozwoleń wodnoprawnych, proces ten nie został jednak zakończony i nie były znane jeszcze jego wyniki. Izba wskazuje jednak, że z uwagi na charakter wykonywanych w tym zakresie czynności istnieje ryzyko, iż będą one miały charakter wyłącznie formalny, nie wpływając na przeciwdziałania podobnym zjawiskom w przyszłości.

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujące uwagi i wnioski:

Uwagi

Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

⁸⁵ Protokół kontroli 1.WR.RUK.452.115.2022 przeprowadzonej w okresie od 18 sierpnia 2022 r. do 6 września 2022 r.

⁸⁶ WR.RUZ.421.71.2019.ER z 5 maja 2021 r.

⁸⁷ Zestawienie tabelaryczne – dzienne zrzuty ścieków do Odry z uwzględnieniem poziomu wody w Odrze.

⁸⁸ Sprawozdania z badania WKJ-4/8603/2022; WKJ-4/8604/2022; WKJ-4/8606/2022 oraz WKJ-4/8607/2022.

⁸⁹ Dział IV pkt. 4 pozwolenia wodnoprawnego WR.RUZ.421.71.2019.ER z 5 maja 2021 r.

Wnioski

1. Dokonać weryfikacji i aktualizacji prowadzonej ewidencji pozwoleń wodnoprawnych i zintegrowanych pod kątem kompletności zawartych w nich danych.
2. Rozpatrywać skargi/zawiadomienia/wnioski zgodnie z przepisami KPA.
3. Dokonywać kontroli gospodarowania wód w zakresie przewidzianym przepisami Prawa wodnego, w tym także w zakresie jakości wód i zanieczyszczeń niezwiązanych z wydanymi pozwoleniami wodnoprawnymi lub pozwoleniami zintegrowanymi.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK we Wrocławiu. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Wrocław, 17 kwietnia 2023 r.

Kontrolerzy
Cezary Mazik
Główny specjalista kontroli
państwowej

/-/

.....
podpis

Mirosław Perłowski
Główny specjalista kontroli
państwowej

/-/

.....
podpis

Radosław Kujawiński
Doradca prawny

/-/

.....
podpis

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura we Wrocławiu
p.o. Dyrektor
Marcin Kaliński

/-/

.....
podpis

Zmian w wystąpieniu pokontrolnym dokonał:

p.o. Dyrektor
Delegatury NIK we Wrocławiu
Marcin Kaliński

.....
podpis